

Nevruz Nedir

– İlkü AHISKA · 21 Mart 2017

Nevruz nedir?Eski bir takvime göre, yılbaşdır. Farsça'da «yeni gün» anlamına gelir.

Büyük Selçuklu hükümdarı Celalettin Melikşah'ın yaptırdığı takvimde bu yılbaşı eski martın 9. gününe (bugünkü martın 22. gününe rastlar.) O gün İranlıların takviminde de yılbaşı, aynı zamanda baharın ilk günüdür. Eskiden nevruz birtakım törenlerle kutlanır, «nevruziye» denen bir macundan yenilir ve bu macunun insanı o yıl hastalık ve sakatlıklardan koruyacağına inanılırdı.

Yazılı olarak ilk kez 2. yüzyılda Pers kaynaklarında adı geçen Nevruz, İran ve Bahai takvimlerine göre yılın ilk gününü temsil eder. Günümüz İran'ında, her ne kadar İslami bir kökeni olmasa da bir şenlik olarak kutlanır. Bazı topluluklar bu bayramı 21 Mart'ta kutlarken, diğerleri Kuzey yarım kürede ilkbaharın başlamasını temsilen, 22 veya 23 Mart'ta kutlarlar. Aynı zamanda, Zerdüştlük, hem de Bahailer için de kutsal bir gündür ve tatil olarak kutlanır.

Kürtlerde, Nevruz bayramının Kürt mitolojisindeki Demirci Kawa Efsanesi'ne dayandığına inanılır. Anadolu ve Orta Asya Türk halklarında da Göktürklerin Ergenekon'dan çıkışı anlamıyla ve baharın gelişi olarak kutlanır. 2010'da Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, 3000 yıldan beri kutlanmakta olan Pers kökenli bu şenliği, Dünya Nevruz Bayramı ilan etmiştir.

28 Eylül - 2 Ekim 2009 arasında Abu Dhabi'de hükümetler arası toplanan Birleşmiş Milletler Manevi Kültür Mirası Koruma Kurulu, nevruzu Dünya Manevi Kültür Mirası Listesi 'ne dahil etmiştir. 2010'dan başlayarak Birleşmiş Milletler Genel Kurulu 21 Mart'ı "Dünya Nevruz Bayramı" olarak kabul etmektedir. Nevruz isim kökeniKelimenin aslı eski Farsça'dan gelir: Anlamı "yeni gün/günüşiği" dir ve günümüzün Farsçasında da hala aynı anlamda kullanılmaktadır. (nev: yeni + ruz: gün; anlamı "yeni gün") İrani dillerdeki gün anlamına gelen Ruz (Farsça), Roç (Beluçça), Roc (Zazaca), Roz (Sorance), ya da roj (Kurmanci) sözcükleri Proto-İranicenin "Rauça"sından gelir. Bu da eski Hint-Avrupacanın manası ışık olan *Leuk- kelime köküne dayanmaktadır.

Şu en eski şekilden Rusçadaki Luç, Almandadaki Licht, Yunancadaki Leukós, Latincedeki Lux, İngilizcedeki Light ve Ermenicedeki Luy da oluşmuşlar. Proto-İranicede Rusçadaki gibi bir k > ç ses ertelemesi ortaya çıkmıştır ve ayrıca 'L' sesi 'R'ye dönüşmüştür. Eski İrani dili olan Avesta dilinde Raôçah zamanında esasdan ışık demektir. Eski hint-ari dilindeyse (Bugünkü Kuzey Hindistanda varolan dil grubu) Roçiş kullanılmaktadır.

Nevruz teriminin tarihte ilk yer aldığı kayıtlar, M.S. 2. yüzyıldaki Pers İmparatorluğu kayıtlarıdır, ancak bundan çok daha öncesindeki (yaklaşık M.Ö. 648 ve 330 yılları arasında) Pers İmparatorluğu altında yaşayan değişik milletlerin Pers Şahına Nevruz gününde hediyeler getirdiğine dair bilgiler mevcuttur. Nevruz diğer Türk devlet ve topluluklarında da kutlanılır. Bunlardan Azerbaycan'da Novruz, Kazakistan'da Navrız meyrami, Kırgızistan'da Nooruz, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde Mart dokuzu Kırım Türklerinde Navrez, Batı Trakya Türkleri'nde Mevris adları ile anılır. Farsça'da yazılışı Nouruz'dur. Türk kökenli bir devlet olan Kazakistan'da Navrız meyrami adı ile kutlanan Nevruz Arnavutluk'ta ise

Sultan Nevruz olarak isimlendirilir.

Türklerde nevruzTürklerin (Göktürklerin) Ergenekon'dan demirden dağı eritip çıkmalarını, baharın gelişini, doğanın uyanışını temsil eder. Dođu Türkistan'dan Balkanlara kadar tüm Türk kavimleri ve toplulukları tarafından, M.Ö. 8. yüzyıldan günümüze kadar her yıl 21 Mart'ta kutlanır. Türkiye'de bir gelenek, Türk Cumhuriyetleri'nde ise resmi bayram olarak kutlanırken, 1995 yılından itibaren Türkiye Cumhuriyeti tarafından Bayram olarak kabul edilen bir gün haline gelmiştir.

Türk Takvimi'nde bir gün 12 bölüme ayrılır, her bölüme çağ adı verilirdi. Bir çağ iki saat, dolayısıyla bir gün de 24 saattir. Herbir çağ ise sekiz Keh ten ibarettir. yılbaşı olarak gece-gündüz eşitliğinin yaşandığı 21 Mart, Nevruz günü olarak kutlanır. Bu güne ve yeni yılın başladığı an'a Yılğayak denir.

Oniki Hayvanlı takvim ve Melikşah'ın Celali Takvimi'nde yılbaşı olarak belirlenen 21 mart, Divanü Lügati't-Türk'te de ilkbaharın gelişini olarak belirtilir. Türk edebiyatı ve musikisine de Nevruz; Nevruz-ı Asl, Nevruz-ı Arap, Nevruz-ı Bayati, Nevruz-ı Hicaz, Nevruz-ı Acem ve Nevruz-ı Seba olarak girmiştir.

Tarihte pek çok devlet tarafından bayram ve gelenek olarak kutlanmıştır. Bunların başında Anadolu beylikleri, Eski Mısır, İran, Safavi, Sasani, Moğollar, Selçuklu ve Osmanlı gelir.

Selçuklu ve Osmanlı'da milli bayram olarak kutlanan Nevruz, Nevruziye adlı şiirlere ve şenliklerle ziyafet verilerek kutlanırdı. Özel olarak hazırlanan Nevruziye adlı macun Osmanlı döneminden kalan bir kültür olarak bu gün hala Manisa'da 21 Mart'ta Mesir macunu şenlikleri yapılmaktadır. alevi ve Bektaşiler arasında da kimi yorelerde eski takvime atfen Mart Dokuzu adı verilerek kutlanan Nevruz'da özel ayinler yapılırdı, yine Zerdüştler ve Yezidiler'de 21 Mart'ı bayram olarak kabul etmişlerdir.